

В качестве перспективы для дальнейшего исследования рассмотренных явлений в системе вербализации концепта «пространство» представляется изучение особенностей их манифестации в различных лингвокультурах и типах дискурса, а также анализ соотношения вербальных и невербальных средств выражения локализации в пространстве. Перспективным является исследование динамики развития и изменения параметрических признаков концепта «пространство» и гендерной дифференциации в выборе языковых средств описания ситуации местонахождения.

Список использованной литературы

1. Апресян Ю. Д. Интегральное описание языка и системная лексикография : избр. тр. Т. II / Ю. Д. Апресян. – М. : Шк. «Яз. рус. культуры», 1995. – 766 с.
2. Закарян А. А. Семантика пространственных и временных предлогов в современном английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук / А. А. Закарян. – М. : МГУ, 1992. – 18 с.
3. Кравченко А. В. Язык и восприятие. Когнитивные аспекты языковой категоризации / А. В. Кравченко. – Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1996. – 160 с.
4. Слюсарева Н. А. Проблемы функционального синтаксиса современного английского языка / Н. А. Слюсарева. – М.: Наука, 1981. – 206 с.
5. Bierce A. Tales and Fables / Bierce A. – Moscow : Progress Publishers, 1982. – 535 p.
6. Leech G. A Communicative Grammar of English / G. Leech, J. Svartvic. – Edinburgh ; Harlow : Pearson ESL, 2003. – 304 p.
7. King S. It. Stories / S. King. – New York: A Signet Book, 1997. – 1093 p.
8. Klein W. Deixis and Spatial Orientation. Theory, Research and Application / W. Klein. – New York, 1983. – 284 p.
9. Lyons J. Deixis and Subjectivity: Loquor, Ergo Sum II Speech, Place, and Action / J. Lyons. – Chichester : John Wiley & Sons, 1982. – P. 34–67.
10. Miller G. A. Language and Perception / G. F. Miller, Ph. Johnson-Laird. – Cambridge, 1976. – 760 p.

Статья сдана в редколлегию
16.03.2012 г.

УДК 81'367.4 = 133.1

Н. Г. Філоненко – кандидат філологічних наук, доцент
кафедри романської філології Київського національного
лінгвістичного університету

**Синтаксична структура часткових питальних речень французької мови
як об'єкт когнітивних досліджень (на матеріалі творів Ф. Бегбеде)**

*Роботу виконано на кафедрі романської філології
КНЛУ*

У статті зроблено спробу окреслити когнітивний статус синтаксичної структури часткових питальних речень французької мови, досліджено особливості їхньої граматичної структури. Обґрунтовано потребу розвитку синтаксичних досліджень у когнітивно-дискурсивному напрямі.

Ключові слова: часткові питальні речення, когнітивний конструкт, порядок слів, інверсія, питальний прислівник.

Філоненко Н. Г. Синтаксическая структура частичных вопросительных предложений французского языка как объект когнитивных исследований (на материале произведений Ф. Бегбеде). В статье делается попытка определить когнитивный статус синтаксической структуры частичных вопросительных предложений французского языка, исследуются особенности их грамматической структуры. Обосновывается необходимость развития синтаксических исследований в когнитивно-дискурсивном направлении.

Ключевые слова: частичные вопросительные предложения, когнитивный конструкт, порядок слов, инверсия, вопросительное наречие.

Filonenko N. G. Syntax Structure of Partial Interrogative Utterance in French Language as an Object of Cognitive Studies (Based on F. Begbeder Works). The article presents an attempt to indicate the cognitive status of syntax structure of partial interrogative utterance in French language and a comprehensive study of their grammar structure. The necessity of further syntax cognitive studies is proved.

Key words: partial interrogative utterance, cognitive construct, order of words, inversion, interrogative adverb.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасні лінгвістичні дослідження художнього тексту розвиваються в руслі актуальної нині когнітивно-дискурсивної парадигми. У семантико-когнітивному підході, що домінував останнім часом, спостерігаються кризові явища, проте когнітивна граматики як складник цієї парадигми, а саме когнітивний синтаксис, є новим напрямом когнітивно-дискурсивних студій. «Граматики спирається на знання світу і, таким чином, всі граматичні конструкції мають когнітивний статус» [4, 298]. У дослідженнях синтаксичної організації художнього тексту найбільш прогресивним є когнітивно-дискурсивний підхід до аналізу мовних явищ. Слід відзначити, що дослідження у галузі когнітивного синтаксису є новітніми для самої когнітивної науки. Розуміння концепту як умовної ментальної одиниці, «що є елементом концептуальних структур, які покладаються в основу семантики мовних і мовленнєвих одиниць» [3, 64] відкриває можливість розробки концептуального аналізу синтаксичних зв'язків у мові, поглиблення знань про значення, що закладене в синтаксичну форму. З-поміж синтаксичних одиниць розповідне речення є найбільш зручним для дослідження. Однак формування питального речення має свою специфічну синтаксичну форму, завдяки якій ідентифікується питання загалом.

Мета статті – виявити закономірності формування питальних речень як когнітивних ментальних конструктивів у художніх творах сучасного французького письменника Ф. Бегбеде.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: установити основні конструкції часткових питальних речень, проаналізувати особливості їх вживання в текстах художніх творів французького письменника Ф. Бегбеде.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Когнітивний ментальний конструктив питання може розумітися як певний поверховий синтаксичний фрейм, що є структурою даних, які складають типову ситуацію, для якої пропозиціональний критерій є базовим [3, 187]. Прототипова центральна ситуація висловлювання питання передбачає наявність співрозмовника, або реципієнта [6, 39].

Для того, щоб певне висловлення реципієнт розумів як питання, у нього має бути набір спеціальних ознак (формальною конфігурацією) мовного вираження питання. Питальна конфігурація речення є інструментом постановки питання, як «понятійного субстрату синтаксично репрезентованого концепта» [2, 31]. Формальна конфігурація питання у французькій мові може визначатися інтонацією, питальним словом, питальною часткою, інверсією (зворотним порядком слів), пунктуаційним знаком питання і, нарешті, контекстом. Інверсія властива не лише тільки питальному реченню. У французькій мові конструкції присудок-підмет характерні й для розповідних речень, зокрема для речень з присудками, вираженими становими (екзистенційними) дієсловами [9, 93].

Дотримання автором правил формування питання не завжди сигналізує про потребу відповіді, тому контекст обов'язково слід враховувати у визначенні справжності питань, у яких жодна з умов успішності мовленнєвого акту не порушена [5, 68]. Прототипова ситуація висловлювання справжнього питання передбачає потенційну відповідь. Дослідження значень і функцій питальних речень у художньому тексті ускладнюється не тільки поліфонічністю авторського мовлення, а й ситуацією висловлювання.

Для граматичних досліджень питальних речень французької мови характерним є традиційне виокремлення двох основних опозиційних типів: повне питання (*interrogation totale*) і часткове питання (*interrogation partielle*) [1, 370; 10, 5; 12, 447]. На часткові (спеціальні) питання очікується відповідь, що містить певну нову інформацію. Таке питання потребує відповіді саме на питальний елемент, а не підтвердження правдивості (або неправдивості) інформації, як це відбувається під час відповіді на повні питання. У формуванні спеціального питання беруть участь питальні слова, які слід відрізнити від питальних часток (таких як *est-ce que*). Останні не є членами речення, натомість питальні слова мають цілком визначені функції в реченні.

Питальні слова у французькій мові різноманітні. Від їхнього вибору залежить інформація майбутньої репліки. Вони можуть слугувати для формування питання до підмета, до атрибута, до об-

ставин і виражатися займенниками (*qui, que, quoi*), прислівниками (*quand, comment*) або детермінантом (*quel*) [1, 372].

Часткове питання до підмета переважно виражають займенниками *qui, quoi*, іменником, що супроводжується детермінантом *quel*, іменником-додатком до *combien*. Для займенників у ролі питальних слів характерні підсилювальні конструкції *qui est-ce qui? або qu'est-ce qui?*

У текстах художніх творів Ф. Бегбеде питальні висловлювання є репліками наратора. Вони створюють ілюзію певного діалогу і перетворюють текст художнього твору на діалогізований наративний монолог [6, 105]. Тексти творів Ф. Бегбеде містять різноманітні типи часткових питань, зокрема поставлених до підмета.

Часткове питання до атрибута найчастіше виражають займенниками *qui, que*, прийменником *quel*, а підмет (іменник, або займенник) стоїть після дієслова. У часткових питаннях до додатків використовують питальні прислівники *comment?, où?, pourquoi?, quand?*. Зазначені питальні слова позиційно займають перше місце в питальному реченні та починають фразу.

Часткові питання до обставин реалізують через адвербіальні субститути *quand, où, combien, comment, pourquoi*, часто в комбінації з прийменниками *depuis* та *de*. Слід відзначити, що Ф. Бегбеде надає перевагу частковим питанням, сформульованим без участі питальних часток, таких як *est-ce que*, а конструкції з інверсією наявні у значно меншій кількості, ніж конструкції без інверсії. Так, наприклад, питальні речення, у яких питальні прислівники *comment* і *combien* починають фразу, зрідка містять інверсію, проте більшість конструкцій із питальним прислівником *où* реалізована за допомогою зворотного порядку слів: *Mais où donc est Jef?* [9, 35]. Переважне використання інверсії у питальних реченнях з питальним прислівником *où* частково можна пояснити тим, що за відсутності інверсії цей прислівник вводить відносне речення як складник розповідного речення. Крім того, транспозиція часткового питання, сформульованого за допомогою конструкції *où est?* у загальне питання, неможлива [8, 73]. З іншого боку, питальний прислівник *où* використовують у більшості конструкцій з екзистенційним дієсловом *être*. Отже, цей прислівник є типовою предикатною обставиною матричного дієслова *être*. Як уже зазначалося, екзистенційні матричні дієслова-присудки часто містяться у препозиції до підметів і в питальних, і в розповідних реченнях. Очевидно, що інверсія у питальних реченнях з екзистенційними дієсловами реалізується не лише завдяки ситуації висловлення питання, а й саме дієслово зумовлює певною мірою вибір конструкції присудок-підмет.

Найуживанішими з-поміж часткових питань у творах Ф. Бегбеде є конструкції, утворені за допомогою питального прислівника *pourquoi*. Потрібно відзначити, що у досліджених текстах для питань з *pourquoi* характерні прості інверсії, наприклад: *Pourquoi quitterait-elle son mari pour un dingue qui crie sur les toits que l'amour dure trois ans* [8, 26]; складні інверсії, наприклад: *Pourquoi les Américains contrôlent-ils le monde?* [7, 50], а також прямий порядок слів, наприклад: *Pourquoi tu fumes, espèce d'athéromateuse?* [9, 47]. Письменник уникає формування питання з цим прислівником за допомогою питальної частки *est-ce que*. Просту інверсію автор використовує у реченнях, де підмет виражений займенником, тоді як складна інверсія притаманна реченням з іменником у функції підмета.

Універсальність питального прислівника *pourquoi* в тому, що він може вживатися з інфінітивом, наприклад: *Pourquoi en parler?* [7, 219], або навіть самостійно як питальне речення, наприклад: *Je mangerais bien un croissant. – Pourquoi? – Pour le tremper dans une tasse de thé. – Pourquoi?* [9, 125]. Своєрідне спрощення формулювання питального речення, яке покликане імітувати розмовне мовлення, змушує автора обирати питальні речення без інверсії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Інверсію не можна вважати основною обов'язковою ознакою питання й лише питальної конфігурації речення. Тому інверсію розуміють як «зміщення фокусу когнітивної домінанти» і концепт «інверсив» [2, 45] бере участь у виокремленні емоційної інформації. Отже, у питальних реченнях концептуальний оператор «інверсив», так само, як і в розповідних, може свідчити про емоційне виокремлення тієї інформації, що висловлюється у препозиції до присудка.

Одним із перспективних напрямів когнітивно-дискурсивної парадигми є дослідження синтаксису французької мови, а саме виокремлення певних «концептуальних операторів» [3, 65], або синтаксичних концептів у мовленнєво-розумовій діяльності людини, аналіз синтаксичних концептуальних операторів і процедури когнітивного моделювання синтаксичних конструкцій.

Список використаних джерел та літератури

1. Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка / В. Г. Гак. – М. : Добросвет, 2000. – 839 с.
2. Когнитивные категории в синтаксисе : коллективная монография / под ред. Л. М. Ковалевой (отв. ред.), С. Ю. Богдановой, Т. И. Семеновы. – Иркутск : ИГЛУ, 2009. – 249 с.
3. Концептуальный анализ языка: современные направления исследования : [сб. науч. тр.] / РАН Ин-т языкознания ; М-во образования и науки РФ ; ТГУ им. Г. Р. Державина ; редкол.: Е. С. Кубрякова (отв. ред.), Е. М. Позднякова и др. – М. ; Калуга : Эйдос, 2007. – 276 с.
4. Лакофф Дж. Женщины, огонь и опасные вещи: Что категории языка говорят нам о мышлении / Джордж Лакофф // Язык. Семиотика. Культура. – М. : Яз. слав. культуры, 2004. – 792 с.
5. Линдстрем Е. Н. Классификация русских вопросительных по форме высказываний на базе прагматически обоснованной универсальной модели : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Е. Н. Линдстрем ; Петрозавод. гос. ун-т. – Петрозаводск, 2003. – 189 с.
6. Шмид В. Нарратология / Вольф Шмид. – М. : Яз. слав. культуры, 2003. – 312 с.
7. Begbeider F. 99 francs / F. Beigbeder – P. : Editions Grasset et Fasquelle, 2002. – 282 p.
8. Begbeider F. L'amour dure trois ans / F. Beigbeder – P. : Editions Grasset et Fasquelle, 1994. – 70 p.
9. Begbeider F. Vacances dans le coma / F. Beigbeder – P. : Editions Grasset et Fasquelle, 1994. – 149 p.
10. Ducrot O. Interrogation et argumentation [Electronic resource] / O. Ducrot, J.-C. Anscombe // Langue française Année 1981. – Vol. 52. – № 52. – P. 5–22. – Mode of access : <http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/>.
11. Hadermann P. Etude morphosyntaxique du mot *ouï* / P. Hadermann // Champs linguistiques. – Paris : Editions Duculot, 1993. – 307 p.
12. Wagner R. L. Grammaire du français classique et moderne / R. L. Wagner, J. Pinchon. – Paris : Hachette Supérieur, 1998. – 687 p.
13. Willems D. L'impact de l'ordre des mots sur la prédication. La relation sujet-prédicat / D. Willems // Travaux de linguistique Année 1993. – Paris : Editions Duculot, 1993. – № 26. – P. 89–101.

Статтю подано до редколегії
16.03.2012 р.

УДК 81'1:070.41 (7/8)

М. Д. Химинець – здобувач Закарпатського
державного університету

Мовна репрезентація американської влади в газетних статтях

*Роботу виконано на кафедрі суспільних
дисциплін та української мови ЗДУ*

У статті висвітлено актуальність дослідження концептів, зокрема політичних. За допомогою фреймового аналізу побудовано ієрархію фреймів для представлення знань про американську владу. Окреслено перспективу вивчення складного й багатоаспектного концепту АМЕРИКА на матеріалі газет.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт, влада, фрейм, слот.

Химинець М. Д. Языковая репрезентация американской власти в газетных статьях. В статье освещается актуальность исследования концептов, в частности политических. С помощью фреймового анализа построена иерархия фреймов для репрезентации знаний об американской власти. Представлена перспектива исследования сложного и многоаспектного концепта АМЕРИКА на материале газет.

Ключевые слова: когнитивная лингвистика, концепт, власть, фрейм, слот.

Khymynets M. D. Language Representation of American Power in Newspaper Articles. The article shows the topicality of studying concepts, especially political ones. A hierarchy of frames has been built to present the knowledge on American power with the help of the frame analysis. Prospects for the research of a complex and multifaceted concept AMERICA on the material of newspaper articles have been elaborated.

Key words: cognitive linguistics, concept, power, frame, slot.